

Samrådsredogörelse**Detaljplan för del av fastigheten Västberga 1:1,
område vid kv Månstenen, i stadsdelen
Solberga, Dp 2010-16279-54****Innehåll**

Sammanfattning	1
Bakgrund	2
Förslagets syfte och huvuddrag	2
Hur samrådet bedrivits	2
Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden ...	3
Allmänt om förslaget och utvecklingen	3
Arkitektur/struktur, gestaltning och kulturmiljö	4
Parker och grönområden	4
Miljö- och klimataspekter	5
Hälsa och säkerhet	7
Gator och trafik	10
Teknisk försörjning	11
Plantekniska frågor	12
Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande	13
Stadsbyggnadskontoret föreslår att förslaget ändras så att	13
Inkomna synpunkter	14
Statliga och regionala myndigheter och förbund	14
Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar	16
Övriga remissinstanser	19
Sakägare enligt fastighetsförteckning	24
Övriga, ej sakägare	25

Sammanfattning

Planen syftar till att möjliggöra tre nya bostadshus i form av lamellhus längs Kristallvägen och Diamantbacken. Planförslaget sändes ut på samråd 2012-11-05 – 2012-12-17. Under samrådet har 35 yttranden inkommit. Flertalet remissinstanser och boende avstyrker förslaget dels eftersom Solbergaskogen utgör en värdefull naturmiljö, och dels eftersom det inom planområdet finns värdefulla träd med rödlistade arter. Planområdet är utsatt för buller och luftkvaliteten anses av flera vara undermålig, varför en luftkvalitetsutredning efterfrågas.

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet har följande frågor/ kommer följande frågor studeras vidare inför utställningen:

- *Arkitektonisk utformning*
- *Landskapsanalysen kompletteras med ett PM som redovisar de konsekvenser planförslaget ger för Solbergaskogens landskapsbild samt ekologiska och rekreativa värden.*

- *Bullerutredningen har reviderats gällande hastighetsbegränsning och prognosår samt kompletterats med en analys av hur bullersituationen för intilliggande bostäder påverkas av planförslaget.*
- *En luftkvalitetsutredning har tagits fram som kartlägger framtida halter av partiklar (PM10) och kvävedioxid (NO₂) intill kv Månstenen vid ett genomförande av detaljplanen.*
- *En utredning gällande risk och skred har tagits fram.*

Kontoret föreslår att förslaget ändras så att:

- *Naturmarken utökas något för att möjliggöra att fler träd kan sparas.*
- *Planbeskrivningen förtydligas med att Solbergaskogen ingår i ekhabitatnätverkets huvudstråk.*
- *E-området utökas till 7x6 meter.*
- *Plankartan revideras så att (E) utgår och (B) flyttas.*
- *Genomförandebeskrivningen revideras gällande fastighetsbildning, servitut och ledningsrätt.*
- *Plankartan revideras så att höjdsättningen blir tydligare.*
- *Förutom redaktionella ändringar kompletteras planbeskrivningen avseende kulturmiljö, buller, luftföroreningar, naturvärden, risk och skred*

Kontorets sammanfattande bedömning är att de inkomna synpunkterna har beaktats och kan hanteras i det fortsatta arbetet.

Bakgrund

Förslagets syfte och huvuddrag

Detaljplanen syftar till att möjliggöra tre nya bostadshus i form av lamellhus längs Kristallvägen och Diamantbacken. Lamellhusen är fyra våningar höga och innefattar totalt ca 60 lägenheter. Husen placeras som tre enheter med breda mellanrum för att bevara kontakten med Solbergaskogen. Bebyggelsen anpassas i skala, höjd, material och färgsättning till omkringliggande bebyggelse. Två parkeringsgarage inrymmande totalt 47 platser föreslås under lamellhusen.

Hur samrådet bedrivits

Plansamråd för aktuell detaljplan pågick under perioden 2012-11-05 – 2012-12-17. Information om samrådet skickades ut enligt sändlista till remissinstanser och berörda sakägare enligt fastighetsförteckningen. Samrådsförslaget visades i Tekniska Nämndhuset, på Medborgarkontoret, Älvsjö Stationsplan 11 i Älvsjö samt på stadsbyggnadskontorets hemsida, www.stockholm.se. Annons om samråd och samrådsmöte publicerades i lokaltidningen Mitt i Söderort Liljeholmen tisdagen den 6 november 2012. Samrådsmöte hölls onsdagen den 28 november i Solbergaskolans matsal, Lerkrogsvägen 28, i Solberga där ca 50 personer närvarade.

Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden

Nedan redovisas ämnesvis de synpunkter som inkom under samrådet. Stadsbyggnadskontorets kommentarer och ställningstagande redovisas i kursiv stil efter varje ämne.

TeliaSonera Skanova Access AB, Svenska Kraftnät samt Fortum Värme har inget att erinra.

Allmänt om förslaget och utvecklingen

Framförallt framförs synpunkter på att platsen överhuvudtaget bebyggs. I planbeskrivningen framförs att exploateringen har stöd i översiktsplanen. Flera menar att förslaget varken är förenligt med ÖP 99 eller Promenadstaden. Älvsjö miljöråd vill att staden redovisar var och i vilket plandokument som förslaget till byggnation i Solbergaskogen har stöd och när beslut om detta togs. Även i det program som togs fram för Solberga 2005 framförs att skogen inte ska påverkas. Flera boende undrar varför programmet från 2005 inte längre anses gällande. Många är kritiska till stadsbyggnadskontoret motivering till avsteg från programmet. Stadsbyggnadskontoret framför i beskrivningen att den bebyggelseutveckling som föreslås i programmet till större delen är förverkligad, att programmet kan anses inaktuellt då det är över en mandatperiod gammal och att marken idag är ianspråktagen i samband med bygget av kraftledningstunneln. Flera samrådsparter skriver att dessa argument inte är rimliga, dessutom ska etableringsytor alltid återställas. Enligt Älvsjö stadsdelsnämnd minskar stadens trovärdighet gentemot medborgarna. Flera boende misstänker en medveten förhållning från stadsbyggnadskontorets sida. Trafikkontoret uppmuntrar förhållningssättet i programmet från 2005 och stadsdelsnämnden efterfrågar ett nytt program.

En boende påpekar att det mellan Hallonbergen och Kista finns plats för åtskilliga hus, och det där redan finns en tunnelbanestation som idag inte används.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Översiktsplanen är inte ett juridiskt bindande dokument utan utgör en vägledning för hur kommunen kan använda marken. Staden är med andra ord inte bunden till att följa det som står i översiktsplanen. Kontoret är medvetet om att planförslaget inte överensstämmer med ÖP99, och inte heller programmet från 2005. Föreliggande detaljplan genomförs dock med stöd i Promenadstaden – gällande översiktsplan för Stockholm. Planförslaget är förenligt med denna, bland annat genom strategi 4 - främja en levande stadsmiljö i hela staden. Strategin syftar bland annat till att verka för en god närmiljö runt befintliga och nya bostäder, komplettera befintlig bebyggelse i goda kollektivtrafiklägen och prioritera förändringar som innebär att marken utnyttjas så effektivt som möjligt. Att området är markerat som parkmark visar enbart dagens användning av marken. I markanvändningarnas gränsområden finns möjligheten till ändring av markanvändning, om så anses lämpligt.

Ett program görs för att visa kommunens intentioner inom ett begränsat område, och godkänns av stadsbyggnadsnämnden eller av kommunfullmäktige. Programmet är inte, som en detaljplan, ett juridiskt bindande dokument. Programmet för Solberga är över en mandatperiod gammal och de sista platserna som pekas ut för bebyggelse i programmet för Solberga från 2005 håller på att

planläggas. Stadsbyggnadskontoret anser därmed att programmet kan anses förverkligat.

Behovet av nya bostäder är idag stort i Stockholm, och kommer även fortsättningsvis vara stort. Enligt Promenadstaden beräknas Stockholms befolkning öka till en miljon fram till år 2024. En av stadens stora utmaningar är att få fram bostäder som kan möta upp befolkningsökningen. Mot bakgrund av detta lät exploateringskontoret i juni 2010 markanvisa området invid kv. Månstenen. Markanvisning gick till Peab bostad som därmed har fått en option på att köpa marken. I samband med markanvisningen ansökte exploateringsnämnden om planändring. Stadsbyggnadsnämnden tog ställning till att inleda planarbete den 31 mars 2011.

Den tunnelbanestation och det område mellan Kista och Hallonbergen som föreslås som alternativ plats till utbyggnad utgörs idag till större delen av Igelbäckens naturreservat, och ligger i Solna och Sundbybergs kommuner. Området är således inget lämpligt utbyggnadsområde.

Arkitektur/struktur, gestaltning och kulturmiljö

Älvsjö stadsdelsnämnd anser att bebyggelseförslaget har förbättrats sedan start-PM, men nämnden är tveksam till att denna plats bebyggs. Planområdet ingår i ett område som av Stockholms stadsmuseum utpekats som kulturhistoriskt värdefull. Stadsmuseet anser att de breda byggnadskropparna är främmande för områdets karaktär och att de bör minskas. För att de nya husen ska bli ett bra tillägg i denna miljö, bör de eftersträva en lika hög kvalitet som befintlig bebyggelse vad gäller arkitektonisk utformning och anpassning till befintliga naturvärden. Stadsmuseet förutsätter att förgårdsmarken kommer att vara grön.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet anser att placering och höjd på husen är lämplig men att det arkitektoniskt sett finns utrymme för förbättring i den yttre gestaltningen, byggnadernas möte med marken samt färgsättningen som bör hållas i dova jordfärger, sinsemellan olika för de tre huskropparna. Rådet vill att de tillförs lite lekfulla och oväntade lösningar som i den befintliga bebyggelsen i området.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Inför utställningen bearbetas och utvecklas byggnadernas arkitektoniska gestaltning för att bättre anpassas till Solbergas kulturhistoriskt intressanta 1950-talsmiljö. En samlad volymbehandling med en i huvudsak enhetlig, dovfärgskala harmonierad till Solberga ger ett sammanhållet intryck. Lekfullhet och variation uppnås genom accentfärger kring bl. a. fönster, burspråk och genom spännande detaljer såsom enstaka oväntade fönsteravvikelser, burspråk eller balkonger.

Det faktum att husen är något bredare kommer inte vara märkbart i någon större omfattning när man befinner sig på plats, däremot syns skillnaden relativt väl på en plankarta. Kontoret anser inte att bredden påverkar kulturmiljön negativt. Färgsättningen på gavlarna ska bidra till att de upplevs nättare.

Parker och grönområden

Älvsjö stadsdelsnämnd förväntar sig att byggherren anlägger någon form av småbarnslek. För de större barnen är närmaste lekplats Kristallens parklek som är i behov av upprustning. Många boende anser att det är en katastrof att de barn som bor i området förlorar en plats att leka på i närhet av hemmet. De

anser att den ingång som finns mellan föreslagna hus kommer att upplevas som privat tomtmark.

Älvsjö stadsdelsnämnd och Socialdemokraterna i Älvsjö skriver att den föreslagna bebyggelsen innebär att det hundrastområde som föreslås i Solbergaskogen invid planområdet inte kan anläggas som planerat.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

De nya husen kommer leda till en viss privatisering av marken runt Solbergaskogen. Detaljplanen har dock utformats för att minimera detta genom att naturmarkspartiet i korsningen Diamantbacken/Kristallvägen bevaras som allmän plats (natur), att gränsen för kvartersmark (bostadsändamål) ges en snäv avgränsning, och att kopplingen upp i Solbergaskogen blir allmän plats (natur). Detta innebär att Solbergaborna och annan allmänhet även i fortsättningen kommer att ha fullt tillträde till skogen via inspektionsvägen.

På gården, kvartersmark, kommer lektytor för småbarnslek att anläggas. Hur dessa utformas är en fråga för Peab, men lektyorna kommer inte att vara en stor allmän lekplats.

Hundrastområdet som stadsdelsförvaltningen planerar invid planområdet har varit uppe för diskussion mellan stadsdelsförvaltningen och exploateringskontoret. Exploateringskontoret har samtyckt men påpekat att hundrastområdet enbart kommer att kunna finnas under en begränsad period fram till dess detaljplanen för område vid kv. Månstenen vunnit laga kraft.

Miljö- och klimataspekter

Naturvärden

Naturskyddsföreningen skriver att det i landskapsanalysen framgår att Månstens planområde med sin närhet till kärret troligtvis används som sommarvistelse för groddjur. Övervintringsmöjligheter finns troligen inom själva planområdet, men de påförda massorna skapar inte så goda förutsättningar. Groddjur är fridlysta och en vanlig groda är upptagen i EU:s artskyddsförordning. Länsstyrelsen anser att det är viktigt att arter som är skyddade enligt artskyddsförordningen uppmärksammas. Om risk finns för att någon skyddad groddjursart påverkas av exploateringen bör detta redovisas.

Turistföreningen skriver att Solbergaskogen är ett av Stockholms få kvarvarande större grönområden i närförort och är av mycket stor betydelse för miljö, rekreation och friluftsliv. Många boende anser att både människor och djur kommer att utestängas från denna del av skogen och en leklokal för salamandrar och grodor sannolikt kommer förstöras. Älvsjö miljøråd framhåller att byggnationen försämrar redan svaga spridningskorridorer och ekologiska samband, och trafikkontoret anser att naturmarken görs otillgänglig från gatan.

Älvsjö stadsdelsnämnd skriver att det är önskvärt att den bevarade naturmarken i hörnet ska ha kontakt med skogen, så att ytterligare några träd kan bevaras. Är inte det möjligt bör större träd inom fastigheten bevaras.

Flera remissinstanser och boende anser att det är olyckligt att planen förutsätter nedtagning av en del stora och halvstora träd, varav ett med rödlistad art och ett med hackspettbo. Naturskyddsföreningen skriver att fällningen av träden innebär en ekologisk förlust på andra sidan Kristallvägen. Naturskyddsföreningen skriver att det i planhandlingarna saknas redovisning i form av en summering om hur många träd som måste fällas, och efterfrågar en karta med träden och

husen inritade. Älvsjö miljøråd menar att staden inte tillvaratar de stora natur- och kulturvärden som finns i anslutning till Solbergaskogen vilket de anser är en ytterst tveksam prioritering. Solbergaskogens stora värde som grön lunga för stadsdelens befolkning måste väga tyngre än behovet att uppföra bostäder. Flera anser att Solbergaskogen behöver skyddas som naturreservat. Skogen med sin artrikedom skulle kunna användas som utbildningsmiljö för stadens barn.

Naturskyddsföreningen skriver att det i planhandlingarna inte framgår att planområdet ingår i ekhabitatnätverkets huvudstråk. I landskapsanalysen framgår att området ingår i habitatnätverket och då är det ännu viktigare att stärka de ekbestånd som ligger lite perifert så att dessa kan skapa goda livsmiljöer och sedan bli attraktiva för eklevande insekter. Naturskyddsföreningen anser att kartan för eklevande insekter behöver en textförklaring då den är svårtydd. Naturskyddsföreningen skriver vidare att förekomsten av äldre tall i planområdet skapar ett mindre spridningssamband till barrskog på andra sidan Kristallvägen, vilket varken tas upp i landskapsanalysen eller av stadsbyggnadskontoret.

Grönkompensation

Älvsjö stadsdelsnämnd skriver att de avser ta fram en samlad bild av vilka åtgärder som behövs i Solbergaskogen för att öka värdena av området för rekreation utan att minska de ekologiska värdena. Det är dock svårt att ersätta stora gamla ekar och tallar, i synnerhet med rödlistade arter. Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att en del av grönkompensationen kan utgöras av en damm för hantering av dagvatten, som utgör en god utgångspunkt för biologisk mångfald, samt ytterligare en damm uppströms för att undvika att vatten från naturmarken påverkar de nya byggnaderna. Dessa kompensationsförslag bör kombineras med en rekreativ kompensation i form av en lekplats.

Naturskyddsföreningen skriver att grönkompensation är viktigt och att vegetation ska ersättas. Vidare skriver föreningen att park inte kan ses som en kompensation för naturmark och menar att varje stort träd bör ersättas med tre mindre träd i området utöver 1 träd per lägenhet som staden alltid lovar.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

I bergskanten i anslutning till, men utanför planområdet finns flera gamla tallar som hyser arter som tallticka och reliktsbock. Inom planområdet finns en ek med parknål och på en tall hittades tallticka. I en ek häckar en större hackspett. Stadsbyggnadskontoret beaktar de framförda synpunkterna om skogens värde och tar inför utställningen fram en kompletterande konsekvensanalys som redovisar vilka konsekvenser de planerade husen har för Solbergaskogen, både gällande arter som ingår i artskyddsförordningen samt hur många träd som tas ner och dess ekologiska värde. I konsekvensanalysen ska även förtydligas spridningssambanden för ekar och tallar.

Inom planområdet finns idag 102 inmätta träd med en stamdiameter över 10 centimeter. I samrådsförslaget har träden inom de två naturområdena sparats. Inför planens granskning kommer en landskapsarkitekt se över markplaneringen och studera kopplingarna mellan naturmark och kvartersmark för att se om det finns möjlighet att ytterligare kunna bevara en del träd. Naturkullen i korsningen Diamantbacken/Kristallvägen föreslås utökas något söderut för att ge bättre förutsättningar för träd att sparas. Även naturmarken i den östra delen

av planområdet föreslås utökas. Planbeskrivningen förtydligas med att Solbergaskogen ingår i huvudstråket i ekhabitatnätverket.

Det finns för närvarande inte något uppdrag från kommunfullmäktige om att utreda naturreservat för Solbergaskogen. Staden har hittills inte utrett naturreservat för områden som är mindre än 60 hektar, om de inte har naturvärden av riksintresse eller är av stor betydelse för stockholmsregionens grönsstruktur. Solbergaskogen är ca 30 hektar och har i första hand lokal betydelse.

I och med att Solberga kompletteras med många nya bostäder tar exploateringskontoret fram en åtgärdsplan för Solbergaskogen med syfte att stärka de rekreativa och ekologiska värdena i Solbergaskogen. Medel för grönkompensation från aktuell detaljplan kommer att användas för att genomföra åtgärder som föreslås i denna åtgärdsplan. Stadsbyggnadskontoret har inte rådighet över frågan utan åtgärder tas fram i samråd mellan stadsdelsförvaltningen och exploateringskontoret. Åtgärdsplanen ska också studera om ytterligare plantering eller andra åtgärder ska göras på de ytor som återställts efter kraftledning.

För att understödja ekologisk mångfald föreslås att en del av de nedtagna trädstammarna, de som bedöms ekologiskt viktiga, placeras ut i närområdet.

Hälsa och säkerhet

Buller

Trafikverket skriver att de riktvärden som finns för trafikbuller och som anges i regeringens proposition ska följas för att uppnå en god boendemiljö. Vid ljudnivåer över 65 dBA ekvivalent ljudnivå utomhus bör enligt Trafikverket inga nya bostäder planeras då detta enligt Trafikverket inte är förenligt med god bebyggd miljö. Trafikverket skriver att om avsteg från riktvärdena tillämpas ansvarar kommunen för eventuella bullerstörningar i framtiden. Om Trafikverket drabbas av kostnader till följd av kommunens planering eller bristande uppföljning kommer Trafikverket att överväga att ställa skadeståndsanspråk på kommunen.

Älvsjö miljöråd skriver att planförslaget inte lever upp till Plan- och bygglagen (PBL) gällande människors säkerhet och hälsa, och ifrågasätter Stockholms stads bostadsplanering som de anser bygger in framtida hälsoproblem. Älvsjö miljöråd skriver också att det är orimligt att uppföra bostäder mindre än 100 meter från en av landets hårdast trafikerade vägar, och att gårdarna kommer huka under för trafikens malande ljudmatta.

Länsstyrelsen och Trafikverket anser att kommunen i det fortsatta planarbetet behöver komplettera bulleredovisningen för att klargöra om planbestämmelser avseende störningsskydd mot buller kan innehållas. Hastigheten växlar från 70 km/h till 90 km/h på E4/E20 vilket måste beaktas i bullerutredningen. Trafikverket anser även att prognosår bör vara minst år 2030.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden skriver att lägenhetsdisponeringen bör ändras så att lägenheterna får tillgång till en tyst sida utan att skärningsåtgärder behöver vidtas vid balkongerna. Älvsjö miljöråd och Stockholm Naturskyddsförening anser att platsen inte är lämpad för bostadshus då bullernivåerna är så höga. De skriver att människor måste kunna vistas utomhus. Flera remissinstanser och boende menar att trädens grönska dämpar buller, och att det saknas en analys av hur bullersituationen i området påverkas av planförslaget.

Luftkvalitet

Flera remissinstanser, bland andra länsstyrelsen och Trafikverket, liksom boende och föreningar anser att planhandlingarna behöver kompletteras med en redovisning av luftkvaliteten. Älvsjö miljøråd skriver vidare att miljöförvaltningen redan år 2005 avslog bostäder ca 90 meter från E4:an då normerna för farliga partiklar överskreds. Naturskyddsföreningen undrar därför varför stadsbyggnadskontoret inte har berört frågan då miljöförvaltningen i ett tidigare planärende.

Många av de boende hyser stor oro för att luftkvaliteten kommer att försämrast och med träd fälls och hänvisar till tidigare uttalanden från miljöförvaltningen. Naturskyddsföreningen skriver att träden mot E4/E20 fyller en viktig funktion för luftrening av partiklar, koldioxidupptag, bullerskydd och som en buffertzon mot Solberga. Föreningen vill att Stockholms stad utreder den förlust av ekosystemtjänster som dessa träd genererar.

Naturskyddsföreningen anser att barnkonsekvensanalysen i planbeskrivningen bör kompletteras med hur luftföroreningar påverkar barn.

Miljökvalitetsnormer

Älvsjö Miljøråd skriver att vid planläggning och i andra ärenden enligt PBL ska miljökvalitetsnormerna enligt miljöbalken följas. Om en plan bryter mot miljökvalitetsnormerna, som de anser att aktuell detaljplan gör, får den inte antas eller förverkligas. Miljørådet skriver att om staden antar detaljplanen kan länsstyrelsen komma att ingripa mot kommunens beslut med stöd av PBL. Rådet anser att frågan om luftkvalitet naturligtvis måste tas med i beslutsunderlaget.

Säkerhet

Brandförsvaret anser, i och med att Länsstyrelsens rekommenderade skyddsavstånd till farligt gods hålls, att planområdet kan bebyggas med bostäder utan speciella krav på skyddsåtgärder med avseende på transporter av farligt gods på E4/E20.

Den föreslagna bebyggelsen uppfyller förutsättningarna för åtkomst av räddningstjänstens stegar på de sidor av byggnaderna som vetter mot vägarna, men om stegutrymning kommer att krävas från baksidan bör behovet av räddningsvägar och lämpliga uppställningsplatser uppmärksammas.

Ras och skred

Länsstyrelsen anser att en geoteknisk bedömning behöver göras för att säkerställa att ingen risk förekommer för ras och skred.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Buller

Stadsbyggnadskontoret har reviderat trafikbullerutredningen (Bernström akustik 2013-04-05) genom att ändra prognosåret till 2030 och revidera hastighetsbegränsningen på E4/E20 till 90 km/h. Den reviderade trafikbullerutredningen visar att alla lägenheter och uteplatser uppfyller utomhuskrav enligt Stockholmsmodellen. Beräkningarna visar att med de föreslagna lägenhetslösningarna behöver 21 lägenheter på plan ett till tre, cirka en tredjedel av samtliga lägenheter förses med delvis inglasad balkong eller ljudfönster för att uppfylla ljudkravet vid fasad. Sex lägenheter behöver 75 % inglasning för att klara bullerkraven. Flera lägenheter beräknas få 55 dB(A) ekvivalent ljudnivå eller

lägre utanför fasad mot gata. Med andra planlösningar vid genomförandet av detaljplanen skulle därmed fler lägenheter kunna klara ljudkraven utan skärmlösning, dvs utan delvis inglasad balkong. Större delen av gården får ekvivalenta nivåer lägre än 55 dBA och delar av gården närmast fasad får lägre än 50 dBA. Trafikbullerutredningen har kompletterats med en analys av hur bullersituationen för intilliggande bostäder påverkas av planförslaget. Byggnaden inom fastigheten Månstenen 1 direkt söder om planområdet får 0-1 dBA lägre ekvivalent ljudnivå vid fasad jämfört med nuläget grund av att ny bebyggelse skärmar ljudet från E4/E20.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden skriver att lägenheterna ska få tillgång till tyst sida utan skärminningsåtgärder vid balkong. Stadsbyggnadskontoret vill förtydliga att skärminningsåtgärder är möjliga i enstaka fall för att uppnå riktlinjerna för buller. Den framtagna trafikbullerutredningen visar att bullernivåerna längs med Kristallvägen är relativt låga, 55 dBA. För en del lägenheter innebär det att en luddämpad sida kan uppnås mot Kristallvägen. Beroende på lägenheternas planlösning skulle sju av de 21 lägenheter som har skärm i bullerutredningen kunna utföras utan skärm.

Naturskyddsföreningen skriver att de träd som fälls idag utgör ett bullerskydd. Stadsbyggnadskontoret vill upplysa om att träd har en mycket liten bullerdämpande effekt, däremot kan deras visuella närvaro göra att bullret upplevs som mindre störande.

Luftkvalitet och miljökvalitetsnormer

Stadsbyggnadskontoret beaktar synpunkterna om luftkvalitet och har tagit fram en luftkvalitetsutredning (SLB-Analys 2013-04-03) för att kartlägga framtida halter av partiklar, PM10 och kvävedioxid, NO₂. Utredningen visar att miljökvalitetsnormerna klaras. Den planerade bebyggelsen bidrar inte till att försvåra utvärderingen av luftföroreningar. Den förändring som sker av bebyggelsen i utbyggnadsalternativet medför därför inte att människor som vistas i detaljplaneområdet utsätts för ökad exponering av hälsofarliga partiklar jämfört med nuläget. I utredningen framgår att planen bör utformas så att stadigvarande vistelse i områden med höga partikelhalter inte uppmuntras. Därför föreslår utredningen att entréer vid Diamantbacken placeras bort från E4:an. Stadsbyggnadskontoret anser dock att entrén ska ligga kvar mot Diamantbacken, dels för att följa den struktur som finns i Solberga idag, för att förstärka gaturummet och för att bidra till liv och rörelse på gatan. Det är därför viktigt att förgårdsmarken inte uppmuntrar till stadigvarande vistelse. I luftkvalitetsutredningen framgår även att tilluften för ventilation inte ska tas från fasader som vetter mot E4:an, utan från taknivå eller andra sidan byggnaden. Detta regleras genom en planbestämmelse på plankartan.

Vidare framgår av utredningen att trädens effekt på nettohalten av partiklar i området är begränsad. Endast några procent lägre halter kan träden vid Månstenen bedömas innebära. Däremot kan vindförhållandena påverkas, vilket gör att halterna ökar nära en trädridå men minskas längre ifrån. En fällning av träd i planområdet bedöms därför ha en marginell effekt på partikelhalterna i området.

Ras och skred

Stadsbyggnadskontoret beaktar synpunkten om ras och skred och har tagit fram ett utlåtande om risken för jordskred i samband med schaktning. Undersökningen visar att temporär schakt för grundläggning av källare/garage rekommenderas att utföras med släntlutning 1:1 i torrskorpsera/friktionsjord

ovan grundvattennivån. För att upprätthålla en säker arbetsmiljö och minimera risker för jordskred bör schaktslätten skyddas mot erosion av t.ex. regn och nederbörd. Planbeskrivningen kompletteras inför utställningen med ett avsnitt om ras och skred.

Gator och trafik

Trafik och parkering

Trafikkontoret skriver att det inom området är det hårt tryck på gatumarksparking och de rekommenderar ett parkeringstal på 1,0 bilplatser per lägenhet och att dessa anläggs på kvartersmark. En boende anser däremot att antalet planerade parkeringsplatser är för högt.

Trafikkontoret anser att den illustrerade parkeringen i sydöstra delen av planområdet inte behöver specificeras på plankartan.

Trafikkontoret skriver att trottoaren längs Kristallvägen/Diamantbacken är mycket smal och detaljplanen bör ombesörja en breddning. Minsta bredd för gångbana bör vara 2,5 meter.

Inspektionsvägen

Trafikkontoret anser, på grund av att fortsatt tunga transporter, att inspektionsvägen måste ha samma bärighet som tidigare. Trafikkontoret anser att inspektionsvägen bör ligga på kvartersmark men vara tillgänglig för allmänheten genom ett x-område.

Kollektivtrafik

SL är positiv till att tillkommande bebyggelse placeras i närheten av goda kollektivtrafiklägen. Det är viktigt att det finns gena, trygga, attraktiva och tillgängliga gång- och cykelstråk mellan bebyggelsen och hållplatserna. Boende ifrågasätter om platsen kan kallas kollektivtrafiknära.

Gång- och cykeltrafik

Trafikkontoret anser att cykelparkeringsnormen om 1,5 platser per lägenhet bör beaktas. Dessa ska vara väderskyddade, stöldsäkra och lättillgängliga. För att underlätta cykling kan koppling till huvudstråket längs kontrollvägen beaktas.

Tillgänglighet

Älvsjö stadsdelsnämnd anser att den planerade bebyggelsen bidrar till att tillgängligheten till Solbergaskogen försämrats. Inom området finns stora nivå-skillnader vilket försvårar för rörelsehindrade att nå naturmarken.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

I planförslaget är parkeringstalet 0,78 platser per lägenhet. En avvägning har gjorts mellan bevarande av natur och ett större antal parkeringsplatser. Parkeringstalet har även vägts mot områdets läge med närhet till kollektivtrafik.

Stadsbyggnadskontoret anser inte att gångbanan ska breddas till 2,5 meter. Det strider mot stadsbyggnadskontorets ambition, som under hela projektet varit att bevara skogen i så stor utsträckning som möjligt. En breddning av gångbanan skulle innebära att byggnaderna behöver flyttas ytterligare ca 1 meter mot skogen. Kontorets bedömning är därför att det är mer angeläget att bevara naturmark än att bredda gångbanan.

För att så långt som möjligt minimera privatisering av den här delen av Solbergaskogen och för att allmänheten även i fortsättningen ska ha fullt tillträde

till skogen planläggs inspektionsvägen som allmän plats, natur. Detta följer även gällande plan på platsen som anger natur för området.

Inspektionsvägen kommer att ha en bärighet som möjliggör för tunga fordon att angöra anläggningen på kullen, dvs. bärighetsklass 2 (BK2). Genomförandebeskrivningen kompletteras med att exploatören ska tillse att bjälklaget över garaget har BK2. Detta ska säkerställas i exploateringsavtalet.

Cykelparkeringsplatserna kommer framförallt att finnas på förgårdsmarken och gården, men även till viss del i parkeringsgaraget. Planen möjliggör att alla cykelparkeringsplatser kan vara väderskyddade.

Teknisk försörjning

Dagvatten

Stockholm Vatten meddelar att vattenanslutning kan ske till befintlig ledning i Kristallvägen. Någon dagvattenledning finns dock inte i Kristallvägen, och dagvatten ska därför hanteras lokalt inom fastigheten. Även Trafikkontoret skriver att dagvattenhantering ska ske inom fastighetsmark.

Avfallshantering

Trafikkontoret skriver att de bottentömmande behållarna bör ersättas med sopsug. I annat fall bör placering och utformning redovisas. Trafikkontoret anser också att om aktuellt område ska förtätas inom snar framtid bör avfallshanteringen ges en gemensam lösning för både befintlig och ny bebyggelse. De bottentömmande behållarna bör placeras i u-område för att uppnå tillräcklig närhet till Diamantbacken/Kristallvägen. Trafikkontoret skriver att avståndet mellan centrum av behållare och centrum av bil inte bör understiga två meter eller överstiga sex meter liksom att behållarna bör placeras minst tre meter från ledningar och rör i marken.

Ei/Tele

Fortum påpekar att det föreslagna E-området för etablering av ny elnätstation måste utökas till 7 x 6 meter.

Belysning

Trafikkontoret skriver att en översyn och projektering av ny gatubelysning behöver göras i samband med detaljprojektering.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Planhandlingen revideras med att ingen dagvattenledning finns i Kristallvägen.

Planförslaget innehåller ca 60 lägenheter. Att anordna sopsug för dessa är inte ekonomiskt hållbart varför sopsug föreslås. Kassunernas exakta lägen kommer att studeras mer ingående inför utställning.

E-området utökas till 7x6 meter.

Gatubelysning är inte en fråga som behandlas i detaljplan, såvida inte gatumarkens utbredning påverkas.

Plantekniska frågor

Länsstyrelsen skriver att eftersom beslut om att påbörja planarbete togs 2011-03-31 så ska planen handläggas enligt Plan- och bygglagen (2010:900). De skriver att handlingarna bör justeras i detta avseende.

Lantmäteriet har följande synpunkter på planhandlingarna. Bestämmelsen (E) kan tas bort och användningsgräns därmed ändras till egenkapsgräns. Bestämmelsen (B) under naturmark flyttas till berört område. Användningsbestämmelsen P som nämns i genomförandebeskrivningen, finns inte på plankartan.

Följande mening under *Fastighetsbildning* kan tas bort: "Planen möjliggör även för 3d-fastighetsbildning inom de delar av användningen B där tunneln till kraftledningscentralen."

Under *Servitut* kan det som står tas bort och ersättas med: "Inom planområdet finns idag befintligt officialservitut för tunnel till kraftledningscentral. Servitutet är till förmån för Solberga 4:1 och belastar Västberga 1:1. Efter fastighetsbildning i enlighet med detaljplan kommer servitutet även att belasta delar av de nybildade fastigheterna. Rättigheten påverkas inte i övrigt."

Under *Ledningsrätt* kan det som står tas bort och ersättas med: "Inom planområdet finns idag befintliga ledningsrätter för starkström. Ledningsrätterna som är till förmån för Fortum Distribution belastar Västberga 1:1. Efter fastighetsbildning i enlighet med detaljplan kommer ledningsrätterna även att belasta delar av de nybildade fastigheterna. Rättigheterna påverkas inte i övrigt. Inom område u i grundkartan bör nya ledningsrätter bildas för allmänna ledningar."

Trafikkontoret anser att gränsdragningen mellan allmän platsmark och tomtmark är otydlig. Gränsen bör placeras närmare husfasad och ligga parallellt med denna. Detta förenklar skötselanvändningen och ger en tydlig gräns mellan allmänt och privat. De anser även att höjdsättningen i planen är otydlig och det är svårt att få grepp om hur bland andra souterräng, underbyggt garage och naturstråk samspelar.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Nya plan- och bygglagen (2010:900) trädde i kraft 2011-05-02. Planarbetet påbörjades 2011-03-31 och ska därför planläggas enligt plan- och bygglagen (1987:10).

Plankartan revideras i enlighet med lantmäteriets synpunkter angående planbestämmelserna (E) och (B). Lantmäterimyndighetens synpunkter om fastighetsbildning, servitut och ledningsrätt beaktas och genomförandebeskrivningen revideras efter lantmäteriets kommentarer.

Gränsdragningen mellan naturmark och kvartersmark ska ses över inför utställning. Detta gäller framför allt i hörnet Kristallvägen/Diamantbacken samt mindre justeringar längs plangränsen mot Solbergaskogen.

Plankartan revideras så att höjdsättningen blir tydligare.

Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande

Nedgrävningen av kraftledningen har varit positivt för hela Solberga. En ekonomisk förutsättning för projektet har dock varit att exploatera lämplig mark inom det område där ledningarna gick. Kraftledningen gick tidigare över planområdet vid kv. Månstenen. Nedgrävningen av kraftledningen inom detta område innebar även ett ingrepp i naturmiljön, som till stor del återställts även om det inte ser ut som tidigare. Stadsbyggnadskontoret finner det motiverat att exploatera vid kv. Månstenen, dels med tanke på grundförutsättningen för själva nedgrävningen av kraftledningen, och dels eftersom området ligger i utkanten av Solbergaskogen i direkt anslutning till befintlig bebyggelse. Den förlust av naturmark som ett genomförande av detaljplanen innebär leder vid aktuellt planområdet inte till sådana konsekvenser för naturmiljö, djurliv och boende som motiverar att avbryta planläggningen. Konsekvenserna måste vägas mot det faktum att ca 60 lägenheter tillkommer som, sammanvägt med andra närliggande projekt, kan bidra till möjligheten att upprätthålla närservice och utöka underlaget för kollektivtrafik.

Kontoret anser att förslaget till bebyggelse är väl genomarbetat när det gäller placering och volym. Placeringen gör att flera värdefulla ekar och tallar kan bevaras, och att kopplingen mellan befintlig bebyggelse och Solbergaskogen upprätthålls både visuellt och fysiskt. Kontoret anser att den omarbetade gestaltningen efter samrådet har resulterat i att den föreslagna bebyggelsen bättre anpassas till Solbergas kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljö. Detta bland annat genom studier av fasadfärger, fönstersättning och detaljer av burspråk och entréer. Inför utställningen ska studeras vidare om fler träd kan bevaras vid ett genomförande av detaljplanen.

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet har följande frågor/ kommer följande frågor studeras vidare inför utställningen:

- *Arkitektonisk utformning*
- *Landskapsanalysen kompletteras med ett PM som redovisar de konsekvenser planförslaget ger för Solbergaskogens landskapsbild samt ekologiska och rekreativa värden.*
- *Bullerutredningen har reviderats gällande hastighetsbegränsning och prognosår samt kompletterats med en analys av hur bullersituationen för intilliggande bostäder påverkas av planförslaget.*
- *En luftkvalitetsutredning har tagits fram som kartlägger framtida halter av partiklar (PM10) och kvävedioxid (NO₂) intill kv Månstenen vid ett genomförande av detaljplanen.*
- *En utredning gällande risk och skred har tagits fram.*

Kontoret föreslår att förslaget ändras så att:

- *Naturmarken utökas något för att möjliggöra att fler träd kan sparas.*
- *Planbeskrivningen förtydligas med att Solbergaskogen ingår i ekhabitatnätverkets huvudstråk.*
- *E-området utökas till 7x6 meter.*
- *Plankartan revideras så att (E) utgår och (B) flyttas.*
- *Genomförandebeskrivningen revideras gällande fastighetsbildning, servitut och ledningsrätt.*
- *Plankartan revideras så att höjdsättningen blir tydligare.*
- *Förutom redaktionella ändringar kompletteras planbeskrivningen avseende kulturmiljö, buller, luftföroreningar, naturvärden, risk och skred*

Inkomna synpunkter

Nedan redovisas en sammanfattning av inkomna synpunkter. För yttrandena i sin helhet hänvisas till planakten för projektet, dnr 2010-16279-54. Planakten för ärendet finns tillgänglig i Tekniska Nämndhuset på Fleminggatan 4.

Statliga och regionala myndigheter och förbund

Länsstyrelsen

Sammanfattande bedömning

Länsstyrelsens bedömer utifrån nu kända förutsättningar och underlag att det inte finns skäl att anta att Länsstyrelsen kommer att pröva kommunens beslut och upphäva detaljplanen med stöd av 11 kap. PBL. Denna bedömning förutsätter att kommunen beaktar de synpunkter som framförs nedan avseende buller från E4/E20 och luftkvalitet inom planområdet.

De statliga ingripandegrunderna enligt 11 kap. PBL

Av 11 kap. PBL följer att Länsstyrelsen ska upphäva en kommuns beslut att anta, ändra eller upphäva en detaljplan om beslutet innebär bl.a. att en bebyggelse kan befaras bli olämplig med hänsyn till människors hälsa, säkerhet, t.ex. genom bullerpåverkan. Nedan redovisas Länsstyrelsens syn på hur planförslaget förhåller sig till de statliga ingripandegrunderna.

Trafikbuller

Planområdet är påverkat av buller från Södertäljevägen (E4/E20). En trafikbullerutredning har tagits fram för detaljplanen. Länsstyrelsen anser att kommunen i det fortsatta planarbetet behöver komplettera bullerredovisningen för att klargöra om planbestämmelser avseende störningsskydd mot buller kan innehållas. Bullerutredningen behöver uppdateras avseende indata för hastighetsgränser. I bullerutredningen har utgångspunkten varit att hastigheten på E4/E20 är 70 km/tim. Hastigheten växlar från 70 km/tim till 90 km/tim på E4/E20 i höjd med Diamantbacken, vilket behöver beaktas i bullerberäkningen.

Luftkvalitet

Länsstyrelsen anser som Trafikverket att planhandlingarna behöver kompletteras med en redovisning av luftkvalitet. Redovisningen bör visa att bostäder inte tillkommer där överskridande eller risk för överskridanden av miljökvalitetsnormer sker och att god luftkvalitet kan erhållas inom planområdet.

Ras och skred

En geoteknisk bedömning behöver göras för att säkerställa att ingen risk förekommer för ras och skred.

Råd av betydelse för planens genomförande

Det är viktigt att de arter som är skyddade enligt artskyddsförordningen uppmärksammas. Om det finns risk för att någon skyddad groddjursart kan påverkas av exploateringen bör detta redovisas.

Övrigt

Behovsbedömning

Länsstyrelsen delar kommunens uppfattning att genomförandet av planen inte kan antas medföra betydande miljöpåverkan och att en miljöbedömning med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning inte behöver tas fram.

Formalia

I planbeskrivningen anges under rubriken Formalia att planen handläggs enligt plan- och bygglagen (1987:10), ÄPBL. Under kommunala beslut i övrigt anges att beslut om att påbörja planarbetet togs 2011-03-31 och således att planen ska handläggas enligt plan- och bygglagen (2010:900), PBL. Handlingarna bör justeras i detta avseende.

Storstockholms lokaltrafik (SL)

Området kollektivtrafikförsörjs av busslinje 161 samt linje 142. Älvsjö pendeltågstation ligger ca 800 meter söder om planområdet och ca 800 meter norrut ligget tunnelbanestationerna Telefonplan och Hägerstensåsen. SL anser att det är positivt att tillkommande bebyggelse placeras i närheten av goda kollektivtrafiklägen samt att det är viktigt att det finns gena, trygga och attraktiva gång- och cykelstråk mellan bebyggelsen och hållplatserna liksom trafiksäkra passager med motorvägen i anslutning till hållplatserna. Dessa vägar och passager skall vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

Storstockholms Brandförsvär

Eftersom Länsstyrelsens rekommenderade skyddsavstånd hålls anser SSBF att planområdet kan bebyggas med bostäder utan speciella krav på skyddsåtgärder med avseende på farligt gods-transporter på E4/E20.

SSBF bedömer att den föreslagna bebyggelsen uppfyller förutsättningarna för åtkomst av räddningstjänstens stegar på de sidor av byggnaderna som vetter mot vägarna, men om stegutrymning kommer att krävas från baksidan bör man uppmärksamma behovet av räddningsvägar och lämpliga uppställningsplatser.

Trafikverket

Buller

Planområdet är utsatt för buller från E4/E20. Trafikverket anser att de riktvärden som finns för trafikbuller och som anges i regeringens proposition ska följas vid planering av ny bebyggelse för att uppnå en god boendemiljö. Om en kommun anser att avsteg från riktvärdena behöver göras ska dessa vara väl motiverade och sammantaget bidra till miljömålet ”god bebyggd miljö” och andra samhällsmål. I de fall kommunen motiverat att avsteg från riktvärden kan vara rimligt ska, om den ekvivalenta ljudnivån vid byggnadens mest bullerexponerade fasad är mellan 55 dBA och 60 dBA, byggnaden ha tillgång till en tyst eller luddämpad sida, för att det ska finnas förutsättningar för en god boendemiljö. Trafikverket anser att vid ljudnivåer över 65 dBA ekvivalent ljudnivå utomhus, såsom vid Diamantbacken, bör inga nya bostäder eller förskolor planeras då detta inte är förenligt med god bebyggd miljö. Om avsteg från riktvärdena tillämpas anser Trafikverket att kommunen ansvarar för eventuella bullerstörningar i framtiden. Om Trafikverket drabbas av kostnader till följd av kommunens planering eller bristande uppföljning av planering kommer Trafikverket att överväga att ställa skadeståndsanspråk på kommunen.

Trafikverket anser att bullerutredningen bör uppdateras avseende indata för nuläge och prognos för vägtrafik. Prognosår bör vara minst 2030. Hastigheten växlar från 70 km/tim till 90 km/tim på E4 i höjd med Diamantbacken, vilket bör beaktas i bullerberäkningarna.

Luftkvalitet

Trafikverket vill påtala att planhandlingarna bör kompletteras med redovisning av luftkvalitet och att bostäder inte bör uppföras där överskridanden eller risk för överskridanden av miljökvalitetsnormer sker.

Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar

Lantmäterimyndigheten

Lantmäteriet skriver att bestämmelsen (E) kan tas bort, och i samband med detta ändras användningsgräns till egenskapsgräns. Bestämmelsen (B) under naturmark flyttas till berört område. En karta har bifogats som visar ytterligare synpunkter. I genomförandebeskrivningen nämns användningsbestämmelsen P, men någon sådan finns inte på plankartan. Under *Fastighetsbildning* kan följande mening tas bort: "Planen möjliggör även för 3d-fastighetsbildning inom de delar av användningen B där tunneln till kraftledningscentralen."

Under *Servitut* kan det som står tas bort och ersättas med: "Inom planområdet finns idag befintligt officialservitut för tunnel till kraftledningscentral. Servitutet är till förmån för Solberga 4:1 och belastar Västberga 1:1. Efter fastighetsbildning i enlighet med detaljplan kommer servitutet även att belasta delar av de nybildade fastigheterna. Rättigheten påverkas inte i övrigt."

Under *Ledningsrätt* kan det som står tas bort och ersättas med: "Inom planområdet finns idag befintliga ledningsrätter för starkström. Ledningsrätterna som är till förmån för Fortum Distribution belastar Västberga 1:1. Efter fastighetsbildning i enlighet med detaljplan kommer ledningsrätterna även att belasta delar av de nybildade fastigheterna. Rättigheterna påverkas inte i övrigt. Inom område u i grundkartan bör nya ledningsrätter bildas för allmänna ledningar."

Älvsjö stadsdelsnämnd

Synpunkter på att platsen bebyggs

Älvsjö stadsdelsnämnd är positiv till att Solberga kompletteras med fler bostäder, men är tveksam till att denna plats bebyggs, främst eftersom det är en del av Solbergaskogen och att här finns höga naturvärden. Grönkompensation för de tre pågående detaljplanerna bör inriktas på en upprustning av parkleken och en översyn av hela Solbergaskogen.

I ett program som togs fram för Solberga 2005 påpekas vikten av att utbyggnaden inte ska påverka skogen. I förslaget till detaljplan redogör stadsbyggnadskontoret för programmet. Men eftersom bebyggelseutvecklingen i programmet i stort sett är förverkligad och över en mandatperiod gammal anses det ha spelat ut sin roll. Exploateringskontorets påstående att det föreslagna området inte är ett viktigt rekreationsområde då större delen utnyttjats för tillfällig byggtrafik anser stadsdelsförvaltningen inte vara ett rimligt argument, då etableringsytor alltid ska återställas. Att planlägga ett område utifrån detta argument minskar stadens trovärdighet gentemot medborgarna.

Stadsdelsnämnden anser att vistelsevärdena i skogen minskar när den omgärdas av bebyggelse. Bebyggelse på den föreslagna marken innebär också att tillgängligheten till Solbergaskogen försämras och att ett så kallat hundrastområde inte kan tillskapas på platsen som planerat.

Nämndens uppfattning är att om Solberga ska förtätas ytterligare utöver de områden som pekades ut i programmet från 2005 så bör ett nytt program tas fram.

Bebyggelsens utformning

Stadsdelsnämnden anser att bebyggelseförslaget förbättrats avsevärt sedan startpromemorian, men beklagar att marken bakom husen måste fyllas upp samt att två träd med rödlistade arter behöver fällas. Nämnden önskar att den bevarade naturmarken i hörnet ska ha kontakt med skogen, vilket skulle möjliggöra att ytterligare några träd kan bevaras. Om en sammanhängande naturmark inte är möjlig bör det anges i detaljplanen att de större träden inom fastigheten ska bevaras.

Grönkompensation

Stadsdelsnämnden berättar att de i samråd med exploateringskontoret har diskuterat att med hjälp av medel från s.k. grönkompensation, som betalas ut då natur- eller parkmark tas i anspråk för bebyggelse, ta fram en samlad bild av vilka åtgärder som skulle behövas i Solbergaskogen för att öka värdena av området för rekreation utan att minska de ekologiska värdena. Möjligheten att kompensera för de ekologiska värdena i kv Månstenen ska i sammanhanget också ses över, men det är svårt att ersätta stora gamla ekar och tallar, i synnerhet med rödlistade arter. En första åtgärd är att de större träd som fälls placeras på naturmarken.

De många nya invånarna i Solberga innebär även att lekplatserna behöver rustas upp och förstärkas. Stadsdelsnämnden förväntar sig att byggherren i anslutning till de nya husen bygger någon form av småbarnslek. För de större barnen är närmaste lekplats Kristallens parklek, där nämnden planerar en upprustning med hjälp av dels parkinvesteringsmedel och dels grönkompensation från tidigare exploateringar i Solberga. Ytterligare medel kan dock behövas.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Planens miljökonsekvenser

Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att miljökonsekvenserna av planens genomförande är väl beskrivna i planhandlingarna och följer det underlag för miljökonsekvensbeskrivning som miljöförvaltningen tidigare tagit fram.

Grönkompensation

Nämnden anser att den mark som ianspråktas för bebyggelse är så pass värdefull av ekologisk och rekreativ synvinkel att den bör kompenseras. En del av grönkompensationen kan utgöras av planförslagets alternativ 1 för hantering av dagvatten, vilket utgör en god utgångspunkt för förstärkningsåtgärder för biologisk mångfald i området. Man anser det dock önskvärt att diket som föreslås väster om ny bebyggelse utformas med ytterligare en damm uppströms för att undvika att vatten från naturmarken påverkar nya byggnader.

En karta bifogas med förslag på platser som bör kunna planteras med ek och tall för att kompensera för de träd som behöver tas ner i samband med planens genomförande.

Dessa kompensationsförslag anser nämnden bör kombineras med en rekreativ kompensation i form av en lekplats som anknyter till Solbergaskogens sagolika miljö.

Buller

Nämnden anser att lägenhetsdisponeringen i den föreslagna bebyggelsen bör ändras så att lägenheterna får tillgång till en tyst sida utan att skärningsåtgärder behöver vidtas vid balkonger.

Trafikkontoret

Allmänt

I programarbetet för Solberga gjordes bedömningen att Solbergaskogen är för värdefull för att bebyggas och det aktuella planområdet fanns sålunda inte med i programmet. Trafikkontoret uppmuntrar det förhållningssättet som redovisas i programmet till Solbergaskogen.

Trafikkontoret skriver att höjdsättningen i planen är otydlig och att det är svårt att få ett grepp om hur bland annat suterräng, underbyggt garage och naturstråket (inspektionsvägen) samspelar.

Naturmark

Solbergaskogen otillgängliggörs från gatan i och med att kvartersmark skär av Kristallvägen/Diamantbacken från Solbergaskogen. Naturmarken bör koppla samman gatorna med Solbergaskogen. Kontoret anser att det är olyckligt att planen förutsätter nedtagning av en hel del stora och halvstora träd, varav ett med en rödlistad art och ett med hackspettbo i.

Gränsdragningen mellan allmän mark och tomtmark är otydlig. Gränsen bör placeras närmare husfasad samt ligga parallellt med denna på ett regelbundet avstånd. Det förenklar skötselansvarsfördelningen och ger en tydlig gräns mellan allmänt och privat. Inspektionsvägen bör ligga på kvartersmark men vara tillgänglig för allmänheten. Kontoret föreslår benämningen x istället för naturmark.

Parkering

Kontoret rekommenderar ett parkeringstal på 1,0 bilplats per lägenhet. Det är mycket hårt tryck på gatumarksparkeringen längs med Kristallvägen, vilket bland annat gör att två bilar inte kan mötas på vägen utan att utnyttja trottoaren. Det är av vikt att parkeringsplatser tillskapas på kvartersmark, för att ersätta parkeringen på gatumark. Markering för parkering behöver inte specificeras i detaljplanekartan. Beskriv istället detta i planbeskrivningen.

Gång- och cykelinfrastruktur

Cykelparkeringsnormen på 1,5 platser per lägenhet ska beaktas. Cykelparkeringen bör vara väderskyddad, stödsäker och lättillgänglig. För att underlätta cykling kan kopplingen till huvudstråket längs Kontrollvägen beaktas.

Trottoarerna längs Kristallvägen/Diamantbacken är mycket smala och denna plan bör ombesörja en breddning av dito längs hela den berörda sträckan längs Kristallvägen och Diamantbacken. Gångbanan bör vara minst 2,5 meter bred.

Portar, som gränsar mot stadens gångtor, ska vara inåtgående.

Dagvatten

Hantering av dagvatten ska ske på fastighetsmark.

Avfallshantering

De bottentömmande behållarna bör ersättas med sopsug. I annat fall bör placering och utformning redovisas. Om aktuellt område ska förtätas inom snar framtid bör avfallshanteringen ges en gemensam lösning för både befintlig och ny bebyggelse. Om de bottentömmande behållarna behålls bör de placeras i u-området för att uppnå tillräcklig närhet till Diamantbacken/Kristallvägen. Avståndet mellan centrum behållare och centrum bil bör inte understiga två meter eller överstiga sex meter. Samtidigt bör behållarna placeras minst tre meter från ledningar och rör i marken.

Belysning

En översyn och projektering av ny gatubelysning behöver göras i samband med detaljprojektering.

Tillgänglighet

Stora nivåskillnader råder inom området vilket gör det svårt för personer som använder rullstol och rollator. Det är även svårt att nå naturmarken. Det är viktigt att se till att ytan utanför entréerna blir plana.

Stockholms stadsmuseum

Planområdet ingår i ett område som av Stockholms stadsmuseum utpekats som kulturhistoriskt värdefullt. Bebyggelsen från 1950-talet har omsorgsfullt gestaltade detaljer. Byggnadsutformningen är i stort sett enhetlig men ändå rik på variation med ett flertal fasadkulörer på varje byggnad. Den höga arkitektoniska utformningen förstärks genom den varsamma placeringen i den kuperade naturmarken. Stadsmuseet avstyrker inte planen i sin helhet, men förutsätter att planen omarbetas så att följande synpunkter beaktas. De breda byggnadskropparna är främmande för områdets karaktär och bör minskas. För att bebyggelsen ska bli ett bra tillägg till denna miljö bör en lika hög kvalitet som befintlig bebyggelse eftersträvas, vad gäller arkitektonisk utformning och anpassning till befintliga naturvärden. Stadsmuseet förutsätter att byggnaderna uppförs med grön förgårdsmark.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet

Rådet tillstyrker förslag till detaljplan med erinran om fortsatt bearbetning av byggnadernas arkitektoniska gestaltning.

Rådet anser att placering och höjd på husen är lämplig och att anslaget om att de tillkommande husen gestaltningsmässigt ska harmoniera med befintlig bebyggelse är god. Rådet anser dock att det arkitektoniskt sett finns utrymme för förbättring i den yttre gestaltningen och byggnadernas möte med marken samt att färgsättningen bör hållas i dova jordfärger, sinsemellan olika för de tre huskropparna. Rådet ser gärna att det tillförs lite lekfulla och oväntade lösningar som i den befintliga bebyggelsen i området.

Övriga remissinstanser

Stockholm Vatten AB

Stockholm Vatten meddelar att vattenanslutning kan ske till befintlig ledning i Kristallvägen. Någon dagvattenledning finns dock inte i Kristallvägen, och dagvatten ska därför hanteras lokalt inom fastigheten.

AB Fortum värme

Har inget att erinra.

Fortum Distribution AB

Fortum påpekar att det i planen föreslagna E-området för etablering av ny elnätstation är för litet och måste utökas till 7 x 6 meter för att inrymma stationen. Man påpekar också att det är viktigt att inspektionsvägen upp till terminalplatsen behåller samma bärighet som tidigare på grund av transport med tunga fordon vid reparation.

Svenska kraftnät

Har inget att erinra.

Telia Sonera Skanova Access AB

Har inget att erinra.

Svenska turistföreningen Stockholmskretsen

Svenska Turistföreningen Stockholmskretsen är mycket förvånad över förslaget för ny bebyggelse som tydligt och direkt berör Solbergaskogen. Man menar att Solbergaskogen är ett av Stockholms få kvarvarande större grönområden i närförort och av mycket stor betydelse för natur, rekreation och friluftsliv. Stockholmskretsen anser att planarbetet ska stoppas och föreslår istället att ett kommunalt naturreservat bildas av Solbergaskogen.

Stockholms Naturskyddsförening

Allmänt

Stockholms Naturskyddsförening avstyrker detaljplanen. Föreningen anser att plandokumentet till föreslagen detaljplan innehåller brister, är ofullständiga och att även felaktigheter förekommer. Stadsbyggnadskontoret har förbisett den viktigaste frågan i planförslaget, nämligen luftkvaliteten. Naturvärdena är höga nära planområdet och 40 träd ska tas bort vilket innebär en ekologisk förlust för skogen och på andra sidan Kristallvägen. Ekosystemtjänster som förloras måste staden räkna ut för att veta vad som måste ersätta trädens viktiga funktion vid Sveriges mest trafikerade väg. Grönkompensationen är viktig och då ska vegetation ersättas.

Frågan om luftkvalitet på platsen inte utredd

I föreslagen detaljplan är frågan om godtagbar luftkvalitet av mycket stor betydelse med hänsyn till att bostadshus i detaljplanen ligger ca 90 m från E4/E20, Sveriges mest trafikerade väg med en prognos på 141 000 fordon per vardagsdygn år 2015. En detaljplan 250 m öster om kv. Månsten vid Kristallvägen/Folkparksvägen var föreslagen av Stockholms stad år 2005. Även den planen låg 90 m från E4/E20. I en artikel i SvD blev detta uppmärksammat. I artikeln framkommer att "normen för partikelhalten i luften överskrids flera gånger per år. Partiklarna kommer både från avgaser och från vägbanan." Artikeln fortsätter med att "Miljöförvaltningen anser inte att den planerade platsen i Solberga är lämplig för att bygga bostadshus, eftersom normen för partiklar överskrids. Det strider mot miljöbalken." Föreningen anser att detaljplanen från 2005 är ett tydligt parallellfall till den nu föreslagna detaljplanen för kv. Månstenen. Alltså att samma slutsatser från Miljöförvaltningen bör gå att applicera på kv. Månstenen i dag.

Naturskyddsföreningen har gått igenom Stadsbyggnadskontorets plandokument (markanvisning, startpromemoria och planbeskrivning) avseende: miljökvälighetsnormer/luftkvalitet/partiklar/ohälsa/risker. Resultatet av genomgången visar att problematiken kring den närbelägna luftföroreningskällan E4/E20 helt utelämnats. På flera ställen hade frågan om luftkvaliteten och påverkan på människors hälsa med hänsyn till partiklar varit självklar att ta upp, anser föreningen, med hänsyn till tidigare ställningstagande från Miljöförvaltningen 2005.

Lagar och miljömål med koppling till luftkvalitet

Ett starkt skäl till att utförligt redovisa frågan om hur kommunen har tänkt hantera den närbelägna luftföroreningskällan E4/E20 är att det finns juridik kopplat till luft liksom andra samhällsmål som miljömålen.

Med stöd av Plan- och bygglagen 2 kap. 5 § punkt 1 och 4 anser föreningen att lokaliseringen av 60 lägenheter inom kv. Månstenen inte är lämplig med hän-

syn, dels till människors hälsa och dels eftersom möjligheterna att förebygga de stora luftföroreningarna på platsen är i de närmaste obefintliga. Med stöd av Plan- och bygglagen 2 kap. 10 §, Miljöbalken 5 kap. och Direktiv 2008/50EG respektive Direktiv 2004/107EG är lokalisering av 60 lägenheter inom kv. Månstenen inte är lämplig då miljö kvalitetsnormerna för luft ska följas och det gör de med största sannolikhet inte inom planområdet.

Med stöd av miljömålen *Frisk luft* och *God bebyggd miljö* anser föreningen att genomförandet föreslagen detaljplan inte är möjlig då det skulle innebära att fler människor utsätts för en väldigt ohälsosam luft i sin boendemiljö. Partiklar är de luftföroreningar som ger störst hälsoproblem i Svenska tätorter enligt miljömålet *Frisk luft*. Miljöförvaltningen har tidigare bekräftat att bebyggelse av bostäder i området är olämplig eftersom normer för partiklar överskridits.

Summering av luftkvalitet och frågor till Stadsbyggnadskontoret

Föreningen ser allvarligt på frågan om att Stadsbyggnadskontoret inte redogjort för luften i och kring planområdet mer än att husens vegetationsklädda tak re- nar luft. Luftföroreningar är ett miljöproblem såväl som ett hälsoproblem och förekommer på många platser i en storstad. Vissa platser är dock mer utsatta än andra, som nära E4/E20, Sveriges mest trafikerade väg. I denna detaljplan har föreningen ansett att luftföroreningarna är den mest kritiska frågan och därför har föreningen några frågor till Stadsbyggnadskontoret:

- Varför har Stadsbyggnadskontoret inte berört frågan om luftkvalitet när just luftkvaliteten angetts överskrida normerna av Miljöförvaltningen tidigare?
- Varför togs inte frågan om miljö kvalitetsnormer upp gällande luft upp i planbeskrivningen när miljö kvalitetsnormer gällande vatten tas upp?
- Varför var inte luftkvalitet en fråga som behövde utredas mer i det fort- sätta planarbetet?

Naturvärden och rekreationsvärden

Rent övergripande anser föreningen att det finns starka skäl att lämna Stock- holms mer sammanhängande skogsområden ifred, som exempelvis Solberga- skogen. Det finns mycket forskning som visar på att det är just tätortsnära sko- gar som bär upp mycket av den gröna infrastrukturen i städer och försvagning- ar av dessa skogar genom exploatering, fragmentering, isolering m.m. bidrar på sikt till svagare grön infrastruktur och som en följd av det en minskad biologisk mångfald i stadsmiljön.

Gällande planområdet har föreningen gått igenom landskapsanalysen liksom plandokumentet. Att förslaget nu är mindre är ett framsteg men placeringen av hus på denna plats är fel tänkt anser föreningen.

Särskilt betydelsefulla naturmiljöer i form gamla ädellövträdsbestånd och äldre barrträdsbestånd berörs av planförslaget, och omkring 40 träd måste fällas. I planhandlingarna saknas redovisning i form av en summering om hur många träd som måste fällas vilket försvårar uppfattningen vad exploateringen inne- bär. Av de 40 träden är flera gamla tallar på omkring 150 år, enstaka kan nog vara ca 200 år. Även flera ekar fälls, varav en del är äldre. En ek med parknål som är rödlistad fälls. På Tengboms värdekarta över landskap och ekologi är det markerat med rött raster på de delar som anses ha ekologiska värden. Före- ningen noterar att flera äldre ekar, som har anknytning till de gamla ädellöv- trädsbestånd och äldre barrträdsbestånd som finns på platsen, inte inkluderas av det röda rastret och således blir utan ekologiskt värde, vilket visar fel anser föreningen. Värdekartan måste kompletteras. Eftersom träd brukar fällas även

en bit ifrån husen om de upplevs skuggande etc. blir konsekvenserna för miljön på platsen större än de kvadratmeter husen upptar. Att få grepp om hur mycket plats husen tar direkt och indirekt i miljön inom det aktuella planområdet är svårt att få grepp om anser föreningen, en ytterligare karta med husen och träden inritade efterfrågas.

När det gäller refererandet till habitatnätverken anser föreningen följande:

- I planbeskrivningen står att "Några äldre tallar och större ekar kommer att försvinna. Det påverkar inte habitatnätverket för eklevande insekter, då det aktuella området inte ingår i huvudstråket". I Landskapsanalysen står att "Huvudstråket av ekhabitatnätverket i Solbergaskogen sträcker sig längs sydsidan av Solbergaskogen och det aktuella området utgör ett randområde av nätverket". Kv. Månsten ingår i habitatnätverket och då är det än viktigare att stärka de ekbestånd som ligger lite perifert så att dessa kan skapa goda livsmiljöer som sedan kan bli attraktiva för eklevande arter. Eklandskapet i Stockholm måste bli mindre fragmenterat och då har randområdena en viktig funktion som "stepping stone" till ekbestånd ännu längre bort som kanske inte idag ligger i habitatnätverket men kanske inkluderas på sikt. Kartan över eklevande arter behöver en textförklaring då det inte framgår av Value vad 200 m respektive 2 km innebär.
- I planbeskrivningen står att "Som habitatnätverk för barrskogsarter är området tämligen isolerat och den planerade bebyggelsen påverkar enstaka träd i utkanten av nätverket." Det som framgår av kartan över habitatnätverket för barrskogsarter i landskapsanalysen är att förekomsten av äldre barrträd längs Kristallvägen har den effekten att barrskogsme-sar lättare kan ta sig över vägen till andra sidan och den barrskog som finns där mellan husen. Tillgängligheten blir mycket hög eller hög enligt kartan över habitatnätverket för barrskogsfåglar. Förekomsten av äldre tall i planområdet skapar ett mindre spridningssamband till barrskog på andra sidan Kristallvägen, detta tas inte upp i varken landskapsanalysen eller av stadsbyggnadskontoret. Föreningen anser att häckning av tofsmes och svartmes med stor sannolikhet häckar årligen, talltitan kan mycket väl häcka med något par men kanske mer oregelbundet.
- I landskapsanalysen framgår att "Månstenens planområde kan med sin närhet till kärret i Solbergaskogen troligen användas för sommarvistelse för groddjur. Då det gäller övervintringsmöjligheter finns troligen, inom själva Månstenens planområde, med de påförda massorna, inte så goda förutsättningar. Troligen kan dock groddjuren övervintra längre upp i backen". I habitatnätverkets karta över groddjur framgår att spridning är högst trolig eller trolig för groddjur in i planområdet. Inga klara bevis finns att tillgå vad föreningen känner till för att groda finns just i slänten ned mot planområdet eller i planområdet men de närboende har säkert kunskap om detta. Relevant att framhålla i detta sammanhang är att groddjur är fridlysta och t.ex. vanlig groda är upptagen i EU:s artskyddsförordning vilket innebär att dess livsmiljö har ett skyddsvärde.

Föreningen anser att den västra delen av Solbergaskogen har stor potential att bli en av många portar in till kärnan av skogen. Efter projekteringen på platsen har det rekreativa värdet gått ner men med en tydligare stig och om mer växtlighet får växa upp så kan det nu aktuella planområdet bli ett naturskönt stråk längs med Kristallvägen.

Stadsbyggnadskontorets motiv i start-PM

Föreningen anser att stadsbyggnadskontorets ställningstagande i start-PM:et om att en detaljplan kunde genomföras på platsen baserades på motiv som var undermåliga och delvis felaktiga. Stadsbyggnadskontorets sökte stöd i ÖP99, som gällde då ärendet inleddes, genom att referera till strategin Bygg staden inåt. Det som är genomgående i ÖP99 var att, så långt som det över huvud taget är möjligt, undvika att exploatera i särskilt betydelsefulla naturmiljöer. En övergripande inriktning var också att inte bygga på park-/naturmark utan att istället bygga på redan exploaterad mark. Enligt föreningen fanns alltså strategin Bygg staden inåt men den innebar att bygga på redan exploaterad mark och om det inte kunde ordnas så återstod att bygga på grönytor med låga natur- och rekreationsvärden. Att spara särskilt betydelsefulla naturmiljöer var högt prioriterat och backades upp av rapporten Ekologiskt särskilt känsliga mark- och vattenområden i Stockholm (1995) som i sin tur backades upp av dåvarande naturresurslagen.

I Solbergaskogen finns särskilt betydelsefulla naturmiljöer som finns upptagna i ÖP99. Inom planområdet hittas både "gamla ädellövträdsbestånd" och "äldre barrträdsbestånd". Med bakgrund av ovanstående så hade således föreliggande planärende inte stöd i ÖP99. Vad gäller Promenadstaden så är det aktuella området markerat som parkmark i översiktsplanekartan.

Barnkonsekvensanalys behöver kompletteras

Att Stadsbyggnadskontoret inte tagit med luftföroreningar i sin barnkonsekvensanalys gör att den inte är heltäckande och bör kompletteras.

Buller

Föreningen har noterat att med Boverkets rekommendationer, och eventuellt också länsstyrelsens, är platsen inte lämpad för bostadshus då bullernivåerna är så höga. Att det går att bygga in bullerdämpande åtgärder i dag så att det är någorlunda tyst inne är en sak, men människorna ska även vistas utanför huset och då slår bullret in från E4/E20.

Ekosystemtjänstanalys av förlorad vegetation efterfrågas

Omkring 40 barr/lövträd kommer att tas ner i fall detaljplanen för kv. Månsten vinner laga kraft. Träd som i flera fall har en omfattande krona. Föreningen vill betona att dessa träd står som utpost mot E4/E20 och fyller en viktig funktion i form av luftrening (upptag av partiklar), koldioxidupptag, bullerskydd och buffertzon för naturen längre in i skogen. Föreningen vill att Stockholms stad utreder den förlust av ekosystemtjänster som dessa träd genererar, inte minst gällande luftrening. Resultatet kan sedan ge en fingervisning om vad kommunen behöver fylla för tomrum i termer av ekosystemtjänster ifall träden tas ner.

Grönkompensation

Föreningen kräver att vid en eventuell byggnation ska naturmark ersättas med likvärdiga ekologiska värden, om än inte exakt. Vid samrådet framkom att en upprustning av Kristallparken kan bli en grönkompensation. Denna upprustning måste göras inom den ordinarie verksamheten anser föreningen och ska inte ses som kompensation för naturmark. Föreningen anser att varje stort träd bör ersättas med tre mindre träd i området exklusive 1 träd/lgh som staden alltid lovar. Skyltning till Solbergaskogen och Älvsjöskogen bör göras i Älvsjö centrum.

Sakägare enligt fastighetsförteckning

Gun-Britt Hansson, Kristallvägen 36 (Akvamarinen 2)

Hansson motsätter sig att man bygger i Solbergaskogen och anser att politiker-
na på ett envist och respektlöst sätt kör över de boende i området och Stads-
delsnämnden i Älvsjö.

Solbergaskogen är enligt Hansson en unik miljö med rikt djurliv och av stor
rekreativ betydelse för många människor. Här finns rödlistade arter och mycket
gamla träd som inte kan ersättas. Hansson förstår inte denna envishet och re-
spektlöshet när det gäller att bygga i denna skog. Tre hus mot en viktig del av
en urskog. Vidare menar hon att skogen tar emot och renar avgaser från
E4/E20, och att luftkvaliteten kommer att försämrats om planen genomförs och
träd tas bort. Hon påpekar att Miljöförvaltningen i tidigare planärenden sagt att
miljögifterna inom området är så hälsovådliga att ingen byggnation bör ske på
platsen samt att uppgifter om luftkvalitet saknas i planhandlingarna.

Att planområdet skulle vara redan ianspråktagen mark menar Hansson är en
”friserad sanning” då den skulle ha återställts efter avslutat arbete, vilket inte
skett. Hansson påpekar att kv Månstenen inte ligger i det stråk som finns plan-
lagt i ÖP 99 eller Promenadstaden och ifrågasätter varför programmet från
2005 inte längre anses gällande. Vidare ifrågasätter hon om platsen kan kallas
kollektivtrafikhärlig och anser att antalet planerade parkeringsplatser per lägen-
het är för hög.

Britt Lundquist, Kristallvägen 64 (Månstenen 1)

Angående fortsatt förstörelse av miljön vid Rubinvägen och kv. Månstenen i
Solberga skriver Lundquist att det redan förtätats på ca 16 ställen. E4:an, Kon-
trollvägen, Juvelerärvägen, Älvsjövägen spyr ut avgaser och buller. Tillräckligt
många träd och grönytor har försvunnit. Lundquist påpekar att det mellan Hal-
lonbergen och Kista finns plats för åtskilliga hus, och en t-banestation finns
redan. Lundquist har flyttat till Solberga för grönområdenas skull. Lundquist
har tidigare skrivit till Linda Palo men ej fått gehör. Det är dags att lyssna till
de boende.

Ingegerd Hector, Rubinvägen 4 (Ametisten 3)

Inga-Lill Grahn Lönn, Rubinvägen 4 (Ametisten 3)

Jan Signarson Lönn, Rubinvägen 4 (Ametisten 3)

Karin Venström, Rubinvägen 30 (Agaten 1)

(Dessa personer har var och en för sig lämnat in likalydande yttranden.)

Hector m.fl. motsätter sig byggnation i kv Månstenen och vill bevara Solberga-
skogen som en urskog. Skogen utgör en värdefull orörd naturmark med stora
upplevelsevärden som ger utökad livskvalitet för besökarna. Planområdet utgör
en viktig del av denna skog då det är en entré till området och man härifrån kan
ta sig upp till en utsiktsplats. Man menar att den ingång till skogen som plane-
ras mellan husen kommer att upplevas som privat tomtmark. Planförslaget an-
ses också vara en katastrof för de barn som bor i området då de förlorar en plats
att leka på i närhet till hemmet.

Skribenterna skriver att det på platsen växer värdefulla träd med rödlistade
arter som inte kan ersättas om de fälls. Både människor och vilda djur ute-
stängs från denna del av skogen om byggnationen blir av, och en leklokal för
grodor och salamandrar kommer sannolikt att förstöras.

Vidare menar de att skogen tar emot och renar avgaser från E4/E20, och att en prognos om hur luftkvaliteten kommer att förändras saknas i planhandlingarna. Skribenterna påpekar att Miljöförvaltningen i tidigare planärenden sagt att miljögifterna inom området är så hälsovådliga att ingen byggnation bör ske på platsen. Hector m.fl. menar också att trädens grönska dämpar buller och saknar en analys av hur bullersituationen i området påverkas av planförslaget.

De vänder sig starkt emot påståendet att planområdet skulle vara redan ianspråktagen mark. Marken skulle ha återställts efter avslutat arbete, vilket inte skett och man misstänker en medveten förhållning från stadsbyggnadskontorets sida.

Vidare ifrågasätts om platsen kan kallas kollektivtrafiknära och anser att antalet planerade parkeringsplatser per lägenhet är för hög.

Man påpekar också att kv Månstenen inte ligger i det stråk som finns planlagt i ÖP 99 eller Promenadstaden och ifrågasätter varför programmet från 2005 inte längre anses gällande.

Mart Lagus, namnlista underskriven av 25 personer, varav 8 sakägare
”Jag är emot bebyggelse i Solbergaskogen”

Övriga, ej sakägare

Pernilla Nord, Safirgränd 32

Anders Roxby och Gunilla Roxby Cromvall, Kristallvägen 1

Göran Schüsseleder med familj, Klackvägen 12

LiLi-Joséphine Weckman, Kristallvägen 130

Dessa personer har var och en för sig lämnat in likalydande yttranden som ovan nämnda Ingegerd Hector m.fl.

Inga Allard, Klackvägen 35

Allard har lämnat in samma yttrande som ovan nämnda Ingegerd Hector m.fl. men tillägger att hon begär att alla byggnationsplaner i kv Månstenen och Solbergaskogen avbryts och överflyttas till mindre skyddsvärda områden.

Laila Eliasson, Kristallvägen 75

Eliasson protesterar mot planförslaget och begär att skogen återställs som utlovat. Skogen är en äkta urskog och man riskerar att ta död på den om man inkräktar på naturen och de viktiga skyddande träden. I övrigt står Eliasson även bakom övriga protester som inlämnats.

Elisabet Galli, Kristallvägen 90

Galli instämmer med övriga protesterande mot planförslaget och vill tillägga frågan: ”Om ni bodde i Solberga skulle ni känna oro/protestera/över huvud taget agera?” Hon anser att det är fantastiskt att naturen finns så nära staden och vill inte att barnen ska behöva åka bil för att komma ut i naturen.

Hillevi Ohlzon och Ingemar Olsson, Kristallvägen 73

Ohlzon och Olsson protesterar kraftigt mot planen på grund av att ingen hänsyn tagits till de boendes synpunkter. Vidare anser de att området är synnerligen olämpligt för avverkning och byggnation då växtligheten renar avgaser från motorvägen vilket är viktig för de boendes hälsa och därmed också samhälls-

ekonomin. Ingrepp i naturen anses också vara ett allvarligt hot mot den unika skogsmiljön som bjuder medborgarna rekreation och motion i vacker miljö.

Cecilia Ylvén, Kristallvägen 105

Ylvén har lämnat in samma yttrande som ovan nämnda Ingegerd Hector m fl. men tillägger att Sveriges skogsareal till största del består av rena plantager, och att en urskog som Solbergaskogen är något unikt och extra skyddsvärt. Skogen med sin artrikedom skulle också kunna användas som utbildningsmiljö för stadens barn.

Nina Hjerpe, Järfälla

Hjerpe påpekar vikten av att bevara den vackra naturmarken då detta betyder mycket för vår livsglädje, trivsel och för syrets skull. Även djuren blir påverkade.

Älvsjö Socialdemokratiska Områdesorganisation, Socialdemokraterna i Älvsjö Stadsdelsnämnd

Älvsjö socialdemokrater är helt emot att det sker någon som helst byggnation eller annan exploatering i Solbergaskogen. Man anser att husens placering stänger möjligheten att gå in i skogen den vägen, samt att planerna på att ha ett hundrastområde i den delen av skogen omintetgörs.

Socialdemokraterna i Älvsjö menar att Solbergaskogen har värdefulla naturtillgångar och ett stort rekreativt värde som bör skyddas och bevaras för framtiden. Marken i planområdet har trots löften om motsatsen inte blivit återställd efter bygget av kraftledningstunneln, vilket är ett svek mot medborgarna och inte ett skäl att ta marken i anspråk för bebyggelse.

I samband med förslaget om markanvisning 2010 undertecknade samtliga dåvarande partier i Älvsjö Stadsdelsnämnd utom ett brev där man uttryckte sin vilja att skydda Solbergaskogen från all exploatering.

Älvsjö miljöråd (undertecknat av föreningar och privatpersoner som samverkar inom Älvsjö miljöråd, totalt 17 personer)

Älvsjö miljöråd är fullt medvetna om behovet av nya bostäder, men kan inte acceptera att Stockholm stad ger markanvisningar för byggnation i parker och grönområden där stora miljö- och naturvärden fragmentiseras, klyvs och till och med förstörs. I fall efter fall tummar nu stadens ansvariga på plan- och bygglagens portalparagrafer om en planering för en långsiktig hållbar utveckling där all markanvändning ska underkastas sociala, ekonomiska och miljömässiga aspekter. I flera fall strider dessutom stadens planering för nybyggnation av bostäder direkt mot riksdagens miljö kvalitetsmål vilket här ska visas.

Redan år 2010 hade staden ute en markanvisning och utlyst en tävling för byggföretagen på mark som i då gällande översiktsplan (ÖP99) ska bevaras som naturmark. Denna fråga måste naturligtvis prövas av länsstyrelsen eller i högre instans.

Rådet ställer sig helt avvisande till förslaget. Området ingår inte i programmet för Solberga. Det är inte acceptabelt att exploateringskontoret och stadsbyggnadskontoret inlett en planering för att bygga utanför det exploateringsområde som tidigare utsetts. I stadens egna handlingar poängteras Solbergaskogens stora värden och vikten av att skogen inte påverkas av någon ny bebyggelse. Trots det driver staden igenom förslaget. Till detta ska också läggas den viktiga

frågan om planområdets lämplighet för bostäder med tanke på exponering av buller och påverkan på luftkvaliteten från E4.

Hur har staden agerat?

Den 26/4 2010 diariefördes markanvisningen för Månstenen. När och var togs detta beslut inom Stockholm stad? Hur är beslutet demokratiskt förankrat i april och maj 2010?

Staden har inget stöd i planer eller program för att göra intrång i Solbergaskogen. I program för Solberga 2005 pekades platsen inte ut som lämplig för bostäder. Istället poängterar programmet Solbergaskogens stora betydelse som stadsdelens enda större närrekreationsområde och det beskrivs som viktigt att den kommande utbyggnaden i Solberga inte påverkar Solbergaskogen.

Den 17/6 beslutar exploateringsnämndens majoritet om markanvisningen efter exploateringskontorets förslag trots att fem av sex partier efter i Älvsjö stadsdelsnämnd skriftligen avvisar förslaget. I sitt brev till Exploateringsnämndens ledamöter skriver de fem partierna att Solbergaskogen bör skyddas från all ytterligare exploatering. Tillgängligheten till Solbergaskogen blir ännu viktigare med alla de nya bostäderna som byggs och planeras i Solberga. Denna skrivning har stöd i all den information och inventeringar som gjorts om Solbergaskogen redan 2010. Solbergaskogen utgör ett värdefullt naturområde och är habitatnätverk för biologisk mångfald. Idag har ytterligare fakta tillkommit med ytterligare listor över rödlistade arter funna i skogen samt nyckelbiotopklassningar på stora delar av skogen. Alla dessa fakta ligger på bordet när exploateringsnämnden fattar sitt beslut.

Stockholm stad fortsätter att bryta mot sina egna plandokument

I Stadsbyggnadskontorets planbeskrivning anförts att exploateringen i Solbergaskogen kan genomföras med stöd i översiktsplanen. Detta är helt fel! Det finns inget stöd för exploateringen varken i den gamla ÖP eller nya översiktsplanen "Promenadstaden" utan området ska bevaras som naturmark!

Undertecknad vill att staden skriftligen redovisar var och i vilket plandokument som förslaget till byggnation i Solbergaskogen har stöd och när beslutet om detta togs.

Byggnationen i Månstenen håller inte mot prövning av PBL:s krav eller riksdagens miljö kvalitetsmål

Undertecknad avstyrker inte bara förslaget till byggnation i Solbergaskogen med hänsyn till skogen och områdets stora naturvärden utan också för att hela förslaget i sig inte uppfyller de krav som ställs på en detaljplan för nybyggnation. Planförslaget lever inte upp till PBL 2 kap 5§ gällande människors hälsa och säkerhet och möjligheten att förebygga vatten- och luftföroreningar samt bullerstörningar. Hur kan Stockholm stad medverka i en planering för bostäder som bygger in framtida hälsoproblem? Det är helt orimligt att uppföra bostäder mindre än 100 meter från en av landets hårdast trafikerade vägar. Bullernivån är extrem och ligger så högt att detta påverkar människors hälsa enligt den forskning som bedrivs om bullrets effekter. Denna del av E4:an saknar bullerskydd. Vad är det för boendemiljö staden och Peab tänkt skapa i detta område? De i detaljplanen omskrivna, nyanlagda bakgårdarna kommer att huka under trafikmaskinens malande ljudmatta. Staden är här ansvarig att skapa en dålig boendemiljö och inte det som lagstiftning och miljömål anger som mål. Detaljplanen måste därför avvisas.

Det mest anmärkningsvärda är att planhandlingarna helt inledningsvis saknar någon luftkvalitetsmätning från platsen. Redan 2005 avslog stadens egen miljöförvaltning att bygga bostadshus i Solberga på en plats, ca 90 meter från E4:an då normerna för farliga partiklar överskreds och uppförandet av boningshus stred mot miljöbalken. Vi kan konstatera att trafikbelastningen ökat ytterligare sedan dess. Luftkvaliteten har inte förbättrats och Stockholm är idag en av de städer i Europa som oftast överskrider EU:s luftkvalitetsnorm för partiklar, beroende på att temperaturen pendlar mellan plus- och minusgrader.

Detaljplanen strider mot miljöbalken

En detaljplan får inte medverka till att miljökvalitetsnormen överskrids. Frågan om luftkvalitet måste naturligtvis tas med i beslutsunderlag inte minst när det gäller kv. Månstenen. Med all den kunskap som finns om trafikens hälsoeffekter på inte minst barn måste detta planförslag stoppas då det inte tar hänsyn till människors hälsa och tillräckligt beaktar bullerstörningar och luftföroreningar. Stockholm stad kan inte tillåtas fortsätta bygga in framtida hälsoproblem genom dåligt utformade planer eller dåliga val av mark för byggnation.

Vid planläggning och i andra ärenden enligt PBL ska miljökvalitetsnormerna enligt miljöbalkens regelsystem följas. Detta gäller såväl vid detaljplanearbete, områdesbestämmelser och översiktsplaner. Om en plan bryter mot miljökvalitetsnormerna, som i fallet med Månstenen, får den inte antas eller förverkligas. Gör staden detta kan länsstyrelsen komma att ingripa mot kommunens planbeslut med stöd av 10 kap 11 § plan- och bygglagen. Älvsjö miljøråd utgår från att detta blir aktuellt i fallet med byggnation i kv. Månstenen.

När det gäller riksdagens 16 miljökvalitetsmål är det i första hand punkt 2: Frisk luft, punkt 4: Giftfri miljö, punkt 12: Levande skogar samt punkt 15: God bebyggd miljö. Detaljplanen uppfyller inte heller kravet på en god och hälsosam livsstil.

Staden tillvaratar inte de stora natur- och kulturvärden som finns i anslutning till Solbergaskogen. Det är en tveksam prioritering att inkräkta på ett skyddsvärt naturområde av mycket hög social betydelse, med stora upplevelsevärden för tusentals besökare på årsbasis genom att stänga en del av Solbergaskogens entré för uppförande av 61 bostadsrätter som dessutom hamnar i ett starkt bullerutsatt område och kan vi anta, ett område med tydlig påverkan från trafikmaskineriets stoft och förorenad luft. Staden måste dra tillbaks detta förslag.

Solbergaskogen måste skyddas som naturreservat

Frågan om bildande av ett naturreservat för Solbergaskogen har nu kommit till en avgörande punkt i samband med planarbetet för Månstenen, Kabelverket och markanvisningen för radhusen längs Juvelerarvägen. Förslag till bildande av naturreservat för hela Solbergaskogen har funnits med i diskussionen under några år och tas upp i så väl parkplanen för Älvsjö, 2008 som i skötselplanen för Solbergaskogen, 2007 samt i publikationen "Upptäck naturen söder om söder, Stockholms naturskyddsförening". Solbergaskogen har mycket stora natur-kultur- och upplevelsevärden och behöver därför omfattas av ett bestående lagskydd. Även skogens yttre gräns mot bebyggelse och vägar är betydelsefullt för dess ekosystemtjänster. Just här bidrar vegetationen till att rena luft, binda stoft och partiklar från vägtrafiken samt mildra och bryta ner buller.

Skogens natur- och upplevelsevärden

Solbergaskogens stora värde för stadsdelens befolkning som grön lunga och avstressande friluftsområde måste väga tyngre än behovet att uppföra bostäder. Solbergaskogens mosaik av olika stadsmiljöer ger besökaren höga upplevelse-

värden trots sin närhet till stad och bebyggelse. Skogens värde som rekreationsområde kan inte understrykas då stadsdelen redan är omgiven av hårt trafikerade vägar och industrier.

Det ekologiska värdet ligger främst i att hela området hänger samman med Solbergaskogen och ingår därmed i habitatnätverket för eklevande insekter för groddjur och för barrskogsarter. Ett större kärr med grodförekomster gränsar direkt till planområdet. Flera rödlistade arter finns inom planområdet,

Mot allt detta måste ställas i planens ingrepp och skador på naturmiljön. Drygt 40 stora välvårdade träd måste fällas bl.a. tall med tallticka och ek med parknål. Fyra av de hotade ekarna har en stamdiameter mellan 50 – 79 cm betraktas som så kallad efterträdare till andra gamla ekar som värddar för ett myllrande liv. Det framstår också klart att byggnationen försämrar redan svaga spridningskorridorer och ekologiska samband.

Med hänvisning till ovanstående måste detaljplanen för Månstenen avvisas i sin helhet. Älvsjö miljöråd anser att den förtätning som redan gjorts i Solberga och att den förtätning som nu planeras i kraftledningsstråket är fullt tillräcklig för att kunna behålla en god bebyggd miljö i området. Någon byggnation i Solbergaskogen kan inte accepteras. Skogen behöver skydd som naturreservat.

Susanne Werlinder
Planchef

Per Anders Olsson
Planarkitekt